

AZOTNING O'SIMLIKLAR HAYOTIDAGI RO'LI.

Boboqulova Zilola Salimboy qizi.

*Termiz agrotexnologiyalar va
innavatsion rivojlanish instituti
Agrobiologiya fakulteti "Agrokimyo
va agrotuproqshunoslik" ta'lim
yo'nalishi 201-guruh talabasi
zilolaboboqulova@gmail.com*

Annotasiya. Azotni o'simliklar hayotidagi ro'li, uni qo'llash davrlari, qo'llanish me'yorlari, azotni yetishmaslik belgilari, tuproqdagi azotni o'simlik o'zlashtiradigan shakllari, azot ko'p qo'llanilganda uning zararli belgilari, tarkibida azot bo'lgan moddalar, turli tuproqlarda azotni miqdorlari.

Kalit so'zlar. Azot haqida, o'simliklarni azotni o'zlashtirishi, azotning yetishmaslik belgilari, turli xil fermentlar.

Kirish. Azot - o'simliklar hayoti muhim ahamiyatga ega bo'lib, u barcha oqsil birikmalar tarkibiga kirib, ular massasining 16-18 foizini tashkil qiladi. Azot sitoplazma va hujayra yadrosining asosiy tarkibiy qismi bo'lgan oqsillar, nuklein kislotalar, xlorofill, fermentlar, fosfolipidlar ko'pchilik vitaminlar tarkibiga kiradi. D. N. Pryashnikov azotning o'simliklar hayotidagi vazifasini ilmiy jihatdan o'rganib "Azotsiz oqsil modda paydo bo'lmaydi, oqsil moddasiz protoplazma vujudga kelmaydi, demak hayot ham bo'lmaydi" degan edi. Azot o'simlik quruq massasining 1-3 foizini tashkil qiladi. Azotsiz osimliklar o'smaydi rivojlanmaydi. O'z tarkibida azot saqlovchi nuklein kislotalar o'simlik metabolizmida genetik xususiyatlarni

avloddan- avlodga o'tkazishga, bundan tashqari fotosintez jarayonida katta ahamiyatga ega. O'simlik tarkibida azot o'simlik turi, vegetatsiya davri, o'simlikning o'sish muhiti, qo'llaniladigan o'g'itlar ta'sirida o'zgarib turadi. Vegetatsiya boshlarida azot o'sish nuqtalari va yosh barglarda ko'p bo'lsa, keyinchalik gul va gul elementlari tarkibida, vegetatsiya oxirida esa hosil tarkibida ko'p bo'ladi. Turli o'simliklarda turlicha miqdorda azot bo'lishi mumkin donli ekinlar urug'ida 2-3 %, dukkakli o'simliklar urug'ida 4-5% va bundan ham ko'p bo'lishi mumkin. Agar tuproqda azot yetishmasa yaqqol makkajo'xori, karam, kartoshka, olma daraxti, smorodina kabi o'simliklarda yaqqol ko'rinadi. O'simliklar oziqlanishida nitrat va ammoniy tuzlari azotning manbai hisoblanadi. O'simliklar tuproq eritmasidan azotni NH_3 va NH_4 shaklida o'zlashtiradi. Bundan tashqari o'simliklar molekular azotni havodan o'zlashtiradi. Buni dukkakdoshlar oilasiga mansub o'simliklar bilan simbioz holda yashaydigan tugunak bakteriyalar amalga oshiradi. Azotni yetishmaslik belgilari. O'simliklarga azot yetishmaganda ularni o'sishi sekinlashadi, poyasi kalta va ingichk bo'lib, barg sathi maydalashshib avval och yashil, keyinchalik esa sariq rangga kiradi. Sarg'ayish dastlab barg tomirlardan boshlanadi va barg plastinkalarining chetlariga yoyiladi. Keyin zararlangan barg qurib qoladi va muddatdan oldin to'kilib ketadi. Azot yetishmasligi turli o'simliklarda turlicha belgilarni keltirib chiqaradi, o'simlik bargining oqarishi yoki sarg'ayishi, barglarning so'lishi, och tusli yashil barg paydo bo'lishi, o'suv nuqtalarining so'lishi, tuplar va shoxlar sonining kamayishi, poya sust shakllanib, meva tugish organlarining hosil bo'lishini cheklab qo'yadi va hosilning kamayishi, sifatining pasayishiga olib keladi. Agar azot me'yordan ko'p qo'llanilganda ham o'simliklarni tashqi ko'rinishi to'q yashil rangga, barglarning chetlari kuyishi kabi salbiy holatlar kuzatilishi mumkin. Azot tuproqlarda tipiga qarab turlicha bo'ladi. Eng ko'p miqdori chirindiga boy bo'lgan qora tuproqlarda keyingi o'rinlarda podzol va bo'z tuproqlar turadi.

XULOSA. Azot o'simliklar hayotida juda muhim o'rin tutadi. Azot turli xil fermentlar tarkibiga kirib, turli xil metabolitik jarayonlarda ishtirok qiladi. O'simlikka azot yetishmaganda uning rivojlanishi sekinlashadi, hosildorlik kamayib, sifatining pasayishiga, barglarning erta to'kilishi, poyaning turli kasalliklarga chalinishiga olib keladi. O'simliklar azotni mineral holda tuproq eritmasidan o'zlashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Musayev .B .S “Agrokimyo” Toshkent “Sharq” matbaa-aksiyadorlik kompaniyasi, 2001
2. Sattorov . J “agrokimyo” . “ Cho'lpon” Toshkent 2011
3. Q. G'afurov, I . Shamsiddinov “Mineral o'g'itlar va tuzlar texnologiyasi” Darslik . Toshkent “ Fan va Texnologiya” 2007
4. Hamdamova, V. (2022). THE ROLE OF HISTORICAL INFORMATION IN TEACHING TECHNOLOGY LESSONS. *Open Access Repository*, 9(11), 228-231.